

CIRCUITE COMBINAȚIONALE UZUALE

1. Scopul lucrării

Lucrarea prezintă unele circuite combinaționale uzuale și utilizarea acestor circuite la implementarea circuitelor digitale mai complexe. Circuitele combinaționale prezentate sunt: convertoare de cod, decodificatoare, codificatoare, multiplexoare, demultiplexoare, memorii ROM și rețele logice programabile.

2. Considerații teoretice

2.1. Convertoare de cod

Convertoarele de cod au, în cazul general, n intrări și m ieșiri, și se utilizează pentru transformarea informației din codul cu n biți în codul cu m biți.

Pentru proiectarea unui convertor de cod se poate utiliza tabelul de corespondențe între cuvintele binare ale celor două coduri. Fiecare poziție din codul sursă se notează cu o variabilă, totalitatea acestora reprezentând intrările circuitului combinațional. Fiecare poziție din codul destinație se notează cu o variabilă, totalitatea acestora reprezentând ieșirile circuitului. Tabelul de corespondențe se transformă astfel în tabel de adevăr pentru funcțiile realizate de circuit, care arată dependența variabilelor de ieșire de cele de intrare.

Se consideră conversia din codul binar-zecimal 8421 (BCD) în codul binar-zecimal exces 3. Pozițiile cuvântului binar din codul BCD se notează cu D, C, B, A , iar cele din cuvântul binar al codului exces 3 cu E_3, E_2, E_1, E_0 . Rezultă un tabel de adevăr (Tabelul 3.1).

Tabelul 3.1. Tabelul de adevăr pentru conversia din codul BCD în codul exces 3.

Zecimal	BCD	Exces 3
	DCBA	$E_3E_2E_1E_0$
0	0 0 0 0	0 0 1 1
1	0 0 0 1	0 1 0 0
2	0 0 1 0	0 1 0 1
3	0 0 1 1	0 1 1 0
4	0 1 0 0	0 1 1 1
5	0 1 0 1	1 0 0 0
6	0 1 1 0	1 0 0 1
7	0 1 1 1	1 0 1 0
8	1 0 0 0	1 0 1 1
9	1 0 0 1	1 1 0 0

Deoarece pentru combinațiile variabilelor de intrare corespunzătoare valorilor 10-15 codurile exces 3 nu sunt definite, și în mod normal aceste combinații nu apar, ele pot fi considerate redundante. Variabilele de ieșire se pot exprima în funcție de cele de intrare astfel:

$$\begin{aligned}
 E_3 &= \Sigma(5, 6, 7, 8, 9) + \Sigma_{\Phi}(10, 11, 12, 13, 14, 15) \\
 E_2 &= \Sigma(1, 2, 3, 4, 9) + \Sigma_{\Phi}(10, 11, 12, 13, 14, 15) \\
 E_1 &= \Sigma(0, 3, 4, 7, 8) + \Sigma_{\Phi}(10, 11, 12, 13, 14, 15) \\
 E_0 &= \Sigma(0, 2, 4, 6, 8) + \Sigma_{\Phi}(10, 11, 12, 13, 14, 15)
 \end{aligned}
 \tag{3.1}$$

Diagramele Karnaugh corespunzătoare variabilelor de ieșire sunt prezentate în Figura 3.1.

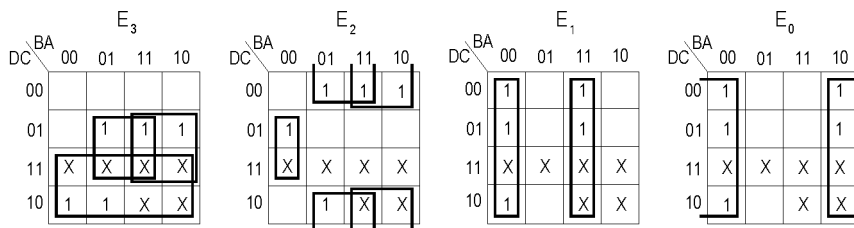

Figura 3.1. Diagramele Karnaugh ale ieșirilor convertorului de cod din BCD în exces 3.

După minimizare se obține:

$$\begin{aligned}
 E_3 &= D + AC + BC = \overline{\overline{D} \cdot \overline{AC} \cdot \overline{BC}} \\
 E_2 &= \overline{AC} + \overline{BC} + \overline{ABC} = (A + B)\overline{C} + \overline{(A + B)C} = (A + B) \oplus C \\
 E_1 &= \overline{AB} + AB = A \oplus B \\
 E_0 &= \overline{A}
 \end{aligned}
 \tag{3.2}$$

Circuitul convertor din codul BCD în codul exces 3 este prezentat în Figura 3.2.

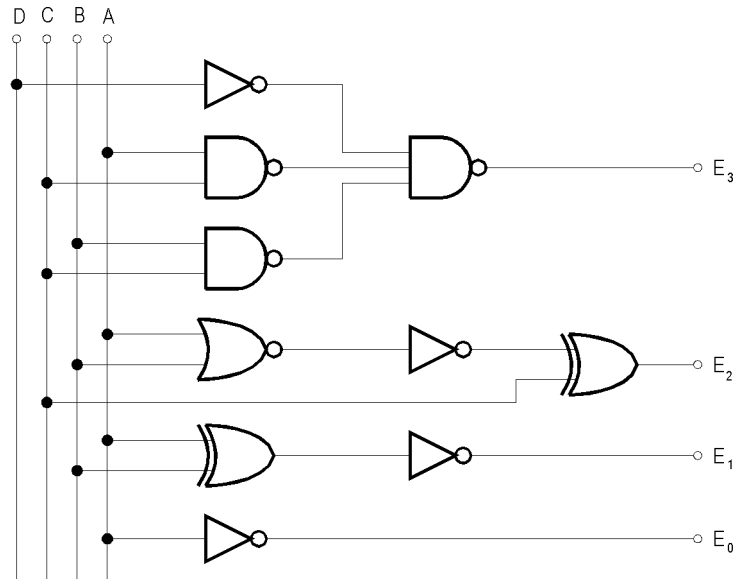

Figura 3.2. Schema logică a convertorului de cod din BCD în exces 3.

2.2. Decodificatoare

Decodificatorul este un circuit combinațional având n intrări și m ieșiri, care identifică un cod de intrare prin activarea unei singure linii de ieșire, corespunzătoare acestui cod. Numărul maxim al liniilor de ieșire (numărul de căi) corespunde numărului de combinații ale variabilelor de intrare ($m \leq 2^n$). Un decodificator cu 2^n căi se notează cu DCD $n:2^n$.

Decodificatorul se utilizează în numeroase aplicații, ca de exemplu adresarea memoriilor, selectarea (validarea) unor circuite sau a unor periferice, afișarea datelor etc.

2.2.1. Decodificator de adresă

Acest decodificator activează linia de ieșire a cărei adresă este prezentată la intrare.

Decodificatorul cu 3 intrări de adresă și $2^3 = 8$ ieșiri este prezentat în Figura 3.3, iar tabelul de adevăr este prezentat în Tabelul 3.2.

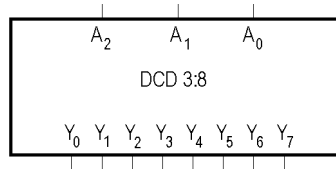

Figura 3.3. Reprezentarea unui decodificator 3:8.

Tabelul 3.2. Tabelul de adevăr al unui decodificator 3:8.

$A_2A_1A_0$	$Y_0Y_1Y_2Y_3Y_4Y_5Y_6Y_7$
0 0 0	1 0 0 0 0 0 0 0
0 0 1	0 1 0 0 0 0 0 0
0 1 0	0 0 1 0 0 0 0 0
0 1 1	0 0 0 1 0 0 0 0
1 0 0	0 0 0 0 1 0 0 0
1 0 1	0 0 0 0 0 1 0 0
1 1 0	0 0 0 0 0 0 1 0
1 1 1	0 0 0 0 0 0 0 1

Din tabelul de adevăr se pot scrie ecuațiile ieșirilor:

$$\begin{aligned}
 Y_0 &= \overline{A_2} \overline{A_1} \overline{A_0} \\
 Y_1 &= \overline{A_2} \overline{A_1} A_0 \\
 Y_2 &= \overline{A_2} A_1 \overline{A_0} \\
 Y_3 &= \overline{A_2} A_1 A_0 \\
 Y_4 &= A_2 \overline{A_1} \overline{A_0} \\
 Y_5 &= A_2 \overline{A_1} A_0 \\
 Y_6 &= A_2 A_1 \overline{A_0} \\
 Y_7 &= A_2 A_1 A_0
 \end{aligned} \tag{3.3}$$

Se observă că ieșirile acestui decodificator reprezintă de fapt mintermii pentru o funcție de 3 variabile.

Schema decodificatorului este prezentată în Figura 3.4.

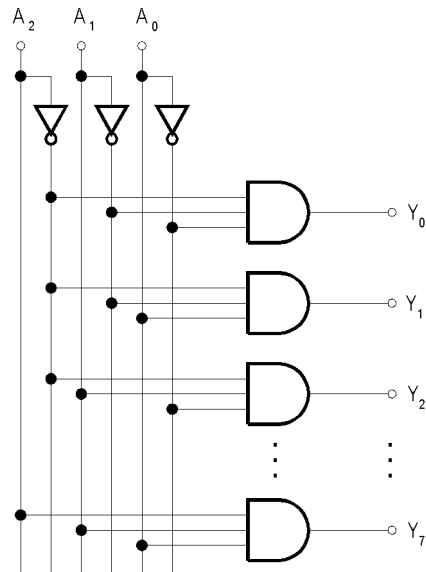

Figura 3.4. Schema logică a decodificatorului de adresă 3:8.

2.2.2. Decodificator din cod BCD în zecimal

Acest decodificator activează una din cele 10 ieșiri corespunzătoare codului BCD de la intrare. O ieșire este activă pe nivelul logic 0. Decodificatorul este prezentat în Figura 3.5.

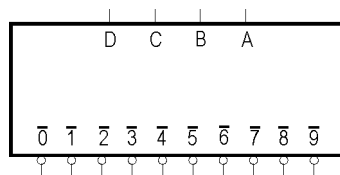

Figura 3.5. Reprezentarea decodificatorului din cod BCD în zecimal.

Pentru combinațiile corespunzătoare valorilor între 10 și 15 ieșirile se pot forța la nivelul logic 1. Toate intrările sunt decodificate deci explicit. Se pot detecta astfel combinațiile invalide de la intrare. Tabelul de adevăr este prezentat în Tabelul 3.3.

Tabelul 3.3. Tabelul de adevăr al decodificatorului din cod BCD în zecimal.

BCD	Zecimal
DCBA	$\bar{0}$ $\bar{1}$ $\bar{2}$ $\bar{3}$ $\bar{4}$ $\bar{5}$ $\bar{6}$ $\bar{7}$ $\bar{8}$ $\bar{9}$
0 0 0 0	0 1 1 1 1 1 1 1 1 1
0 0 0 1	1 0 1 1 1 1 1 1 1 1
0 0 1 0	1 1 0 1 1 1 1 1 1 1
0 0 1 1	1 1 1 0 1 1 1 1 1 1
0 1 0 0	1 1 1 1 0 1 1 1 1 1
0 1 0 1	1 1 1 1 1 0 1 1 1 1
0 1 1 0	1 1 1 1 1 1 0 1 1 1
0 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 0 1 1
1 0 0 0	1 1 1 1 1 1 1 1 0 1
1 0 0 1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 0
1 0 1 0	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1

BCD	Zecimal
DCBA	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
1 0 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
1 1 0 0	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
1 1 0 1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
1 1 1 0	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1

Expresiile ieșirilor se pot scrie sub forma următoare:

$$\begin{aligned}
 \bar{0} &= \overline{DCBA} \\
 \bar{1} &= \overline{DCBA} \\
 &\vdots \\
 \bar{9} &= \overline{DCBA}
 \end{aligned}
 \tag{3.4}$$

Schema decodicatorului este prezentată în Figura 3.6. Primul rând de inversoare completează variabilele de intrare, iar cel de-al doilea asigură ca semnalele D , C , B , A să fie încărcate cu o singură unitate de sarcină TTL.

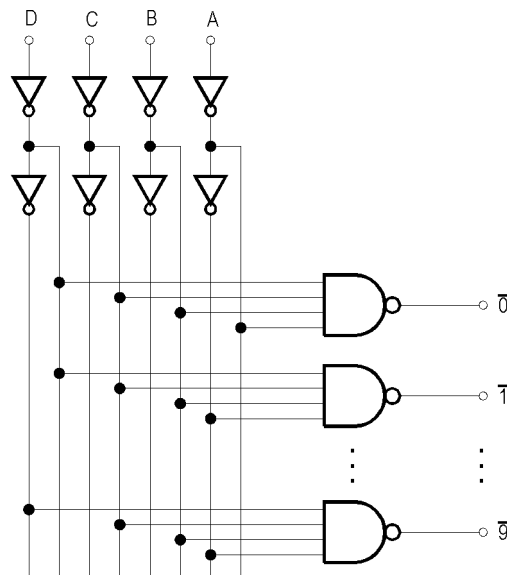

Figura 3.6. Schema logică a decodicatorului din cod BCD în zecimal.

În mod similar se poate realiza un decodicator care să nu detecteze combinațiile invalide de la intrare. În acest caz se ține cont de combinațiile interzise în diagramele Karnaugh. Apariția unei combinații interzise la intrare poate conduce la activarea simultană a mai multor ieșiri.

Decodificatoarele, ca și alte circuite combinaționale uzuale, se pot sintetiza prin porți, sau sunt disponibile sub formă de circuite integrate pe scară medie (MSI). Câteva tipuri de decodificatoare integrate sunt următoarele:

- 7442, 7445, 74141, 74145: DCD 4:10 (convertor de cod) din BCD în zecimal
- 7443: DCD (convertor de cod) din codul exces 3 în zecimal
- 7446, 7448: DCD (convertor de cod) din BCD pentru afișajul cu 7 segmente
- 74154: DCD 4:16

2.2.3. Utilizarea decodificatoarelor pentru implementarea funcțiilor logice

Deoarece decodificatoarele generează toți termenii canonici, complementați sau nu, corespunzători variabilelor de intrare, ele se pot utiliza pentru implementarea funcțiilor logice. Pentru aceasta, funcția se aduce la forma canonică disjunctivă sau conjunctivă, iar minimizarea funcției nu mai este necesară. Implementarea unei funcții exprimate sub forma canonică disjunctivă se realizează utilizând, pe lângă circuitul decodicator, o poartă ȘI-NU cu un număr de intrări egal cu numărul de termeni ai funcției. O altă soluție constă în utilizarea, în locul porții ȘI-NU, a unei porți ȘI la care se conectează terminalele asociate termenilor canonici care nu intervin în expresia funcției.

Considerăm următoarea funcție:

$$F(A, B, C) = P_0 + P_1 + P_5 + P_6 \quad (3.5)$$

Aceasta se poate scrie sub forma:

$$F(A, B, C) = \overline{P_0} \cdot \overline{P_1} \cdot \overline{P_5} \cdot \overline{P_6} \quad (3.6)$$

iar complementul funcției se poate scrie, ținând cont de mintermii care lipsesc:

$$\overline{F}(A, B, C) = P_2 + P_3 + P_4 + P_7 \quad (3.7)$$

Funcția inițială are expresia:

$$\overline{\overline{F}}(A, B, C) = F(A, B, C) = \overline{P_2 + P_3 + P_4 + P_7} = \overline{P_2} \cdot \overline{P_3} \cdot \overline{P_4} \cdot \overline{P_7} \quad (3.8)$$

Din ecuațiile (3.6) și (3.8) rezultă cele două implementări cu decodificatoare care au ieșirile active pe nivelul logic 0. Aceste implementări sunt prezentate în Figura 3.7.

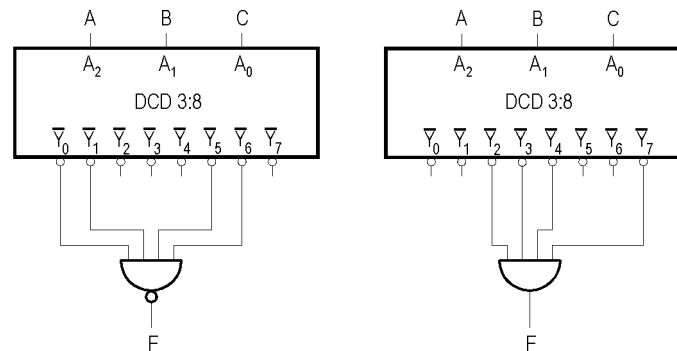

Figura 3.7. Două implementări ale unei funcții booleene prin decodificatoare cu ieșiri active în starea 0 logic.

2.3. Codificatoare

Realizează funcția inversă decodificatoarelor. Un codificator are cel mult 2^n intrări, fiecare intrare corespunzând unui anumit număr de ordine, și n ieșiri. La aplicarea unui semnal logic pe o intrare se obține la ieșire un cuvânt de n biți, care reprezintă codul intrării activate. În mod normal, la un moment dat trebuie să fie activă o singură intrare.

De exemplu, codificarea cifrelor zecimale în cod BCD se poate realiza cu un codificator având 10 intrări și 4 ieșiri. Considerăm un codificator cu starea activă 0 la intrare și 1 la ieșire. Dacă se aplică un semnal logic 0 la intrarea corespunzătoare unei cifre zecimale, la ieșire se obține codul BCD al cifrei respective. Tabelul de adevăr este prezentat în Tabelul 3.4.

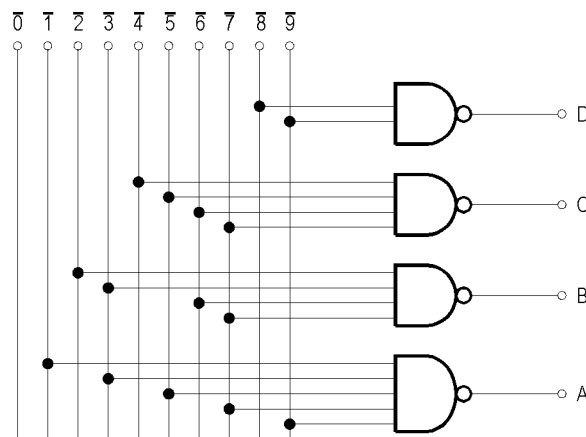
Tabelul 3.4. Tabelul de adevăr al codificatorului din zecimal în cod BCD.

Zecimal	BCD
$\bar{0}$ $\bar{1}$ $\bar{2}$ $\bar{3}$ $\bar{4}$ $\bar{5}$ $\bar{6}$ $\bar{7}$ $\bar{8}$ $\bar{9}$	DCBA
0 1 1 1 1 1 1 1 1 1	0 0 0 0
1 0 1 1 1 1 1 1 1 1	0 0 0 1
1 1 0 1 1 1 1 1 1 1	0 0 1 0
1 1 1 0 1 1 1 1 1 1	0 0 1 1
1 1 1 1 0 1 1 1 1 1	0 1 0 0
1 1 1 1 1 0 1 1 1 1	0 1 0 1
1 1 1 1 1 1 0 1 1 1	0 1 1 0
1 1 1 1 1 1 1 0 1 1	0 1 1 1
1 1 1 1 1 1 1 1 0 1	1 0 0 0
1 1 1 1 1 1 1 1 1 0	1 0 0 1

Ieșirea D , de exemplu, este 1 atunci când $\bar{8} = 0$ sau $\bar{9} = 0$. Ecuațiile ieșirilor se pot scrie astfel:

$$\begin{aligned}
 D &= \bar{8} + \bar{9} = 8 + 9 = \bar{8} \cdot \bar{9} \\
 C &= 4 + 5 + 6 + 7 = \bar{4} \cdot \bar{5} \cdot \bar{6} \cdot \bar{7} \\
 B &= 2 + 3 + 6 + 7 = \bar{2} \cdot \bar{3} \cdot \bar{6} \cdot \bar{7} \\
 A &= 1 + 3 + 5 + 7 + 9 = \bar{1} \cdot \bar{3} \cdot \bar{5} \cdot \bar{7} \cdot \bar{9}
 \end{aligned}
 \tag{3.9}$$

Schema circuitului este prezentată în Figura 3.8.

Figura 3.8. Schema logică a codificatorului din zecimal în cod BCD.

Similar se poate realiza un codificator cu starea activă 1 la intrare.

Dezavantajul schemei precedente este că atunci când se activează simultan mai multe intrări, codul de la ieșire este eronat. De exemplu, dacă se activează simultan intrările $\bar{3}$ și $\bar{5}$, se obține la ieșire codul 0111, care corespunde intrării $\bar{7}$, neactivate. De aceea, au fost realizate codificatoare prioritare, care generează la ieșire codul corespunzător intrării cu prioritatea cea mai mare. Astfel de codificatoare prioritare, disponibile sub formă integrată, sunt circuitele 74147, cu 9 intrări, și 74148, cu 8 intrări.

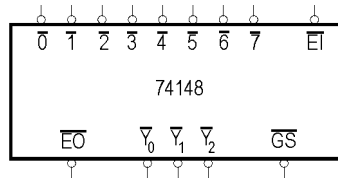

Figura 3.9. Reprezentarea codificatorului 74148.

Codificatorul 74148 (Figura 3.9) dispune de intrările $\bar{0}, \bar{1}, \dots, \bar{7}$, și ieșirile $\bar{Y}_0, \bar{Y}_1, \bar{Y}_2$. Fiecare din intrări are o prioritate, care crește cu numărul intrării. Pentru validarea circuitului s-a prevăzut intrarea \bar{EI} (*Enable Input*); dacă circuitul nu este validat, ieșirile sunt inactice (1 logic). Ieșirea \bar{GS} este activată (0 logic) dacă cel puțin una din intrările de date este activată, iar ieșirea \bar{EO} (*Enable Output*) este activată atunci când toate intrările de date sunt inactice. Ieșirea \bar{EO} este necesară atunci când pentru extensie se conectează în cascadă mai multe codificatoare, pentru validarea circuitului similar având intrări de date cu prioritate mai mică. Funcționarea este descrisă în Tabelul 3.5.

Tabelul 3.5. Tabelul de funcționare al codificatorului 74148.

Intrări		Ieșiri		
\bar{EI}	$\bar{0}$ $\bar{1}$ $\bar{2}$ $\bar{3}$ $\bar{4}$ $\bar{5}$ $\bar{6}$ $\bar{7}$	\bar{Y}_2 \bar{Y}_1 \bar{Y}_0	\bar{GS}	\bar{EO}
1	x x x x x x x x	1 1 1	1	1
0	1 1 1 1 1 1 1 1	1 1 1	1	0
0	0 1 1 1 1 1 1 1	1 1 1	0	1
0	x 0 1 1 1 1 1 1	1 1 0	0	1
0	x x 0 1 1 1 1 1	1 0 1	0	1
0	x x x 0 1 1 1 1	1 0 0	0	1
0	x x x x 0 1 1 1	0 1 1	0	1
0	x x x x x 0 1 1	0 1 0	0	1
0	x x x x x x 0 1	0 0 1	0	1
0	x x x x x x x 0	0 0 0	0	1

Ecuțiile ieșirilor sunt următoarele:

$$\begin{aligned}\bar{Y}_2 &= \bar{4} \cdot \bar{5} \cdot \bar{6} \cdot \bar{7} \\ \bar{Y}_1 &= \bar{2} \cdot \bar{3} \cdot \bar{6} \cdot \bar{7} \\ \bar{Y}_0 &= \bar{1} \cdot \bar{3} \cdot \bar{5} \cdot \bar{7}\end{aligned}\tag{3.10}$$

Codificatorul din zecimal în cod BCD prezentat în exemplul precedent poate fi realizat sub formă de codificator prioritar, utilizând circuitul 74148. Ecuțiile ieșirilor se pot scrie astfel:

$$\begin{aligned}D &= \bar{8} \cdot \bar{9} \\ C &= \bar{4} \cdot \bar{5} \cdot \bar{6} \cdot \bar{7} = \bar{Y}_2 \\ B &= \bar{2} \cdot \bar{3} \cdot \bar{6} \cdot \bar{7} = \bar{Y}_1 \\ A &= \bar{1} \cdot \bar{3} \cdot \bar{5} \cdot \bar{7} \cdot \bar{9} = \bar{Y}_0 \cdot \bar{9}\end{aligned}\tag{3.11}$$

Schema circuitului este prezentată în Figura 3.10.

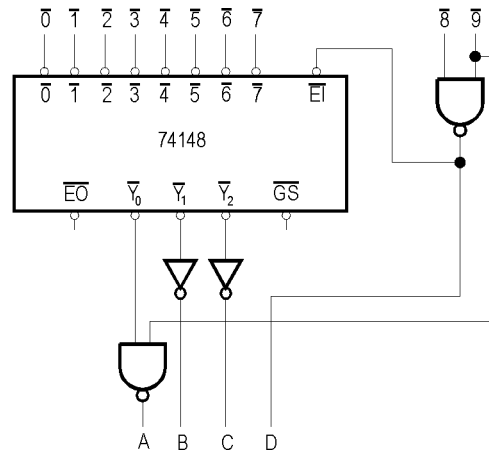

Figura 3.10. Codificator prioritar din zecimal în cod BCD realizat cu circuitul 74148.

Dacă este activă intrarea $\bar{8}$ sau $\bar{9}$ ($\bar{8} \cdot \bar{9} = 0$), trebuie să se invalideze circuitul 74148, astfel încât codul de ieșire să nu depindă decât de cele două intrări $\bar{8}$ și $\bar{9}$. Trebuie să se aplice nivelul logic 1 pe intrarea \overline{EI} , deci $\overline{EI} = \bar{8} \cdot \bar{9}$, iar ieșirea D trebuie să fie 1: $D = \bar{8} \cdot \bar{9}$. În acest caz, $\overline{Y_0} = \overline{Y_1} = \overline{Y_2} = 1$. Dacă $\bar{9} = 1$, $\bar{8} = 0$, $DCBA = 1000$, iar dacă $\bar{9} = 0$, $DCBA = 1001$.

Codificatoarele prioritare se mai utilizează la realizarea sistemelor de întreruperi multiple, la care unitatea centrală va răspunde, din numărul de cereri de întrerupere activate simultan, numai la cea cu prioritatea maximă.

2.4. Multiplexoare

Multiplexorul este un circuit combinațional care transmite un semnal de la o intrare selectată la o ieșire unică. Se mai numește circuit selector. În general, un multiplexor are 2^n intrări de date, $D_0, D_1, \dots, D_{2^n-1}$, n intrări de selecție S_0, S_1, \dots, S_{n-1} , și o ieșire Z . Reprezentarea simbolică este prezentată în Figura 3.11.

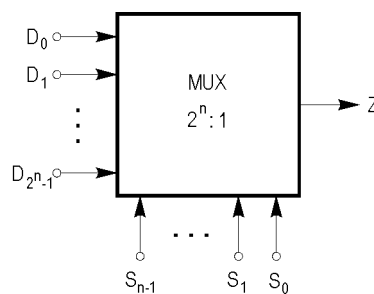

Figura 3.11. Reprezentarea simbolică a unui multiplexor.

Ieșirea Z are expresia:

$$Z = D_k \quad (3.12)$$

unde $k = (S_{n-1} S_{n-2} \dots S_0)$ este echivalentul zecimal al numărului binar reprezentat de intrările de selecție.

Considerăm un multiplexor cu 4 intrări de date și 2 intrări de selecție (Figura 3.12).

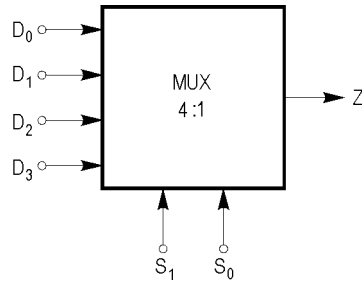

Figura 3.12. Reprezentarea unui multiplexor 4:1.

Tabelul de adevăr al acestui multiplexor este prezentat în Tabelul 3.6.

Tabelul 3.6. Tabelul de adevăr al unui multiplexor 4:1.

S_1S_0	$D_0D_1D_2D_3$	Z
00	0 x x x	0
00	1 x x x	1
01	x 0 x x	0
01	x 1 x x	1
10	x x 0 x	0
10	x x 1 x	1
11	x x x 0	0
11	x x x 1	1

Ieșirea Z are ecuația următoare:

$$Z = \overline{S_1}\overline{S_0}D_0 + \overline{S_1}S_0D_1 + S_1\overline{S_0}D_2 + S_1S_0D_3 \quad (3.13)$$

Schema logică este prezentată în Figura 3.13.

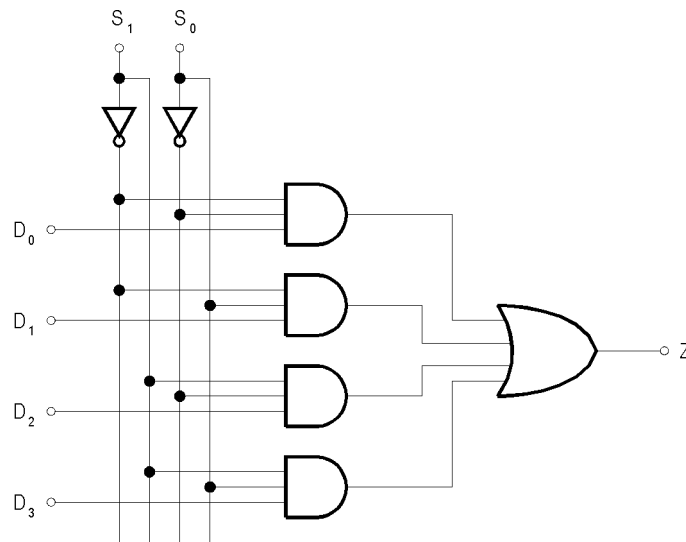

Figura 3.13. Schema logică a unui multiplexor 4:1.

Multiplexoarele integrate posedă, în general, două ieșiri complementare W și \overline{W} , și o intrare de validare a ieșirii sau selecția circuitului \overline{E} . Exemple de asemenea circuite sunt următoarele:

- 74150: 16 intrări de date, o intrare de validare \overline{E} și o ieșire \overline{W} .

- 74151: 8 intrări de date, o intrare de validare \bar{E} și două ieșiri, W și \bar{W} .
- 74152: 8 intrări de date, fără intrare de validare și o singură ieșire \bar{W} .
- 74157: 4 multiplexoare cu câte 2 intrări de date, cu logică de selecție și validare comună (o linie de selecție S și una de validare \bar{E}), și câte o ieșire necomplementată $1Y, 2Y, 3Y, 4Y$.
- 74158: circuit similar cu 74157, dar cu câte o ieșire complementată.

Reprezentarea simplificată a circuitului 74151 este prezentată în Figura 3.14.

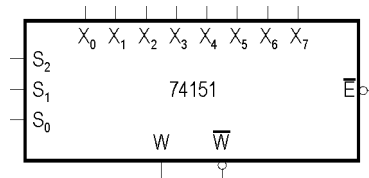

Figura 3.14. Reprezentarea multiplexorului 74151.

Extinderea capacității de multiplexare se poate realiza prin conectarea în paralel a mai multor multiplexoare. De exemplu, pentru realizarea unui multiplexor 16:1, se pot conecta două multiplexoare 8:1, ca în Figura 3.15.

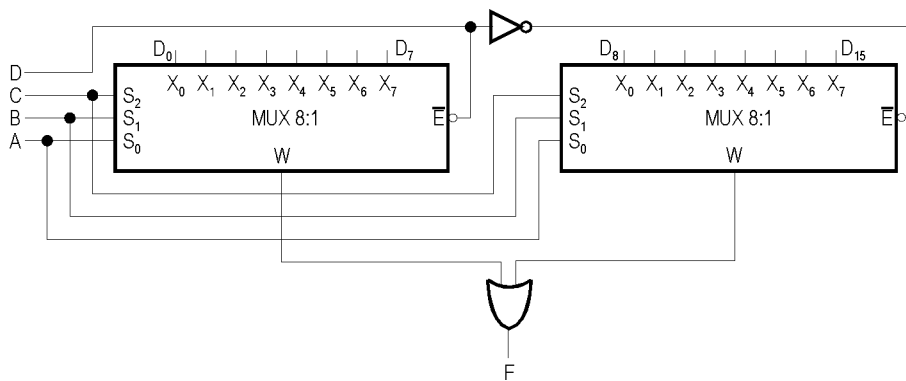

Figura 15. Multiplexor 16:1 realizat prin utilizarea a două multiplexoare 8:1.

Bitul c.m.s. din cuvântul de selecție se utilizează pentru validare. Primul circuit este selectat de un cuvânt de forma $0xxx$ (de la 0 la 7), iar al doilea de un cuvânt de forma $1xxx$ (de la 8 la 15).

Dacă sunt necesare mai multe linii de selecție suplimentare, ca de exemplu pentru o extindere de la 8 la 32 de biți, se poate utiliza un decodificator cu un număr de ieșiri egal cu numărul de multiplexoare utilizate. În general, pentru extinderea multiplexării de 2^k ori sunt necesare k linii de selecție suplimentare, deci un decodificator cu 2^k linii de ieșire.

De exemplu, pentru extinderea de la 8 la 32 de biți (de 4 ori) sunt necesare două linii de selecție suplimentare. Schema unui asemenea circuit este prezentată în Figura 3.16.

Există mai multe utilizări ale multiplexoarelor în cadrul sistemelor de calcul, de exemplu:

- Pentru comutarea mai multor surse de informație către o singură destinație;
- Pentru realizarea magistralelor de transmitere a informațiilor;
- Pentru conversia paralel-serie a datelor, aplicând datele în paralel la intrările de date și modificând succesiv codul de selecție;
- Pentru implementarea circuitelor combinaționale.

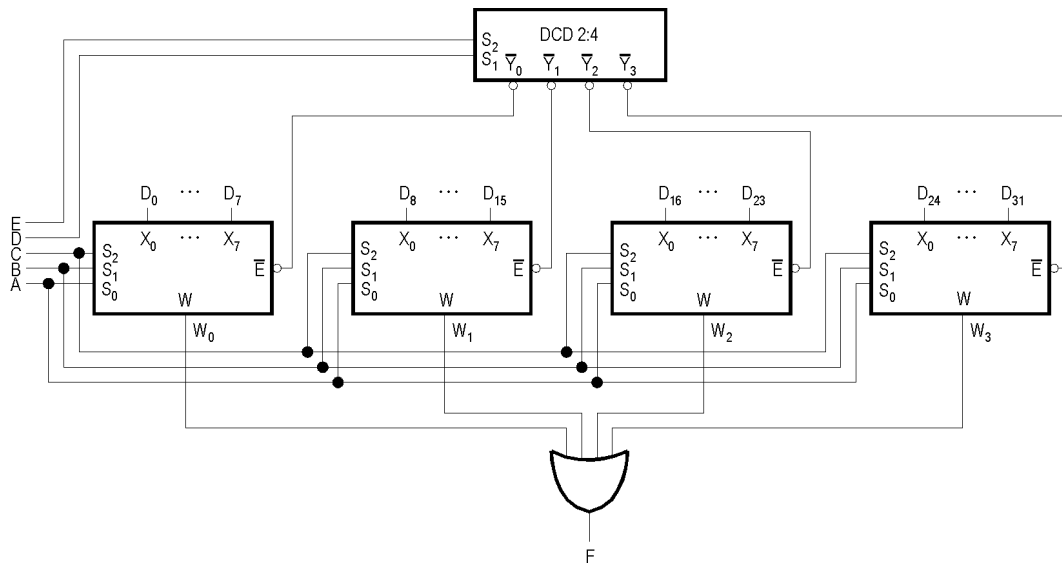

Figura 3.16. Multiplexor 32:1 realizat cu patru multiplexoare 8:1 și un decodificator.

Din relația de definiție rezultă că multiplexorul generează toți termenii canonici minimali ai variabilelor de selecție, multiplicați cu variabila de intrare. Dacă toate intrările de date sunt la 1 logic, se generează toți mintermii. Eliminarea unora din acestea se realizează conectând la 0 logic intrările de date corespunzătoare.

De exemplu, implementarea funcției de 3 variabile:

$$F(A, B, C) = P_0 + P_1 + P_5 + P_6 \quad (3.14)$$

se realizează aplicând valoarea 1 logic pe intrările X_0 , X_1 , X_5 și X_6 , și valoarea 0 logic pe intrările X_2 , X_3 , X_4 și X_7 (Figura 3.17).

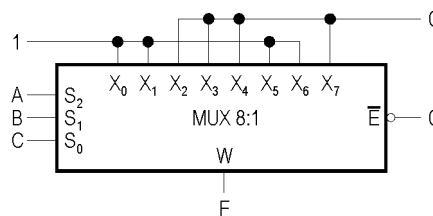

Figura 3.17. Implementarea unei funcții de 3 variabile cu un multiplexor 8:1.

În exemplul anterior, funcția de 3 variabile s-a implementat cu un multiplexor având $2^3 = 8$ intrări. Aceeași funcție se poate implementa cu un multiplexor având 4 intrări, dacă una din variabile se aplică pe liniile de intrare, iar celelalte două variabile pe liniile de selecție. Funcția se poate scrie sub forma următoare:

$$\begin{aligned} F(A, B, C) &= \overline{A} \overline{B} \overline{C} + \overline{A} \overline{B} C + A \overline{B} \overline{C} + A B \overline{C} \\ &= \overline{A} \overline{B} \cdot 1 + A \overline{B} \cdot C + A B \cdot \overline{C} \\ &= P_0 \cdot 1 + P_1 \cdot 0 + P_2 \cdot C + P_3 \cdot \overline{C} \end{aligned}$$

Această implementare este prezentată în Figura 3.18.

În general, o funcție de n variabile se poate implementa cu un multiplexor având 2^{n-1} intrări de date.

La implementarea unui circuit combinațional cu mai multe ieșiri se preferă utilizarea unui decodificator și a unor porți ȘI-NU sau ȘI, față de utilizarea câte unui multiplexor pentru fiecare ieșire a

circuitului. Dacă, în cazul a n variabile nu se dispune de un multiplexor cu 2^{n-1} intrări, ci cu mai puține, implementarea se poate realiza cu mai multe etaje (nivele) de multiplexoare.

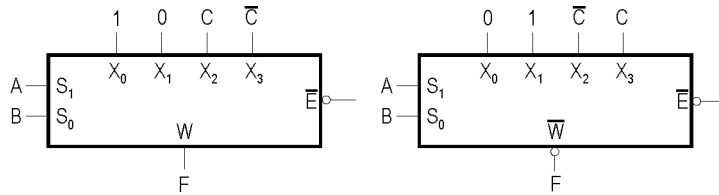

Figura 3.18. Implementarea unei funcții de 3 variabile cu două multiplexoare 4:1.

2.5. Demultiplexoare

Demultiplexorul este un circuit combinațional care dispune, în cazul general, de o intrare de date D , n intrări de selecție S_0, S_1, \dots, S_{n-1} , și 2^n ieșiri $Z_0, Z_1, \dots, Z_{2^n-1}$. Intrările de selecție determină apariția semnalului de la intrare la una din cele 2^n ieșiri. Se mai numește circuit distribuitor. Reprezentarea simbolică este prezentată în Figura 3.19.

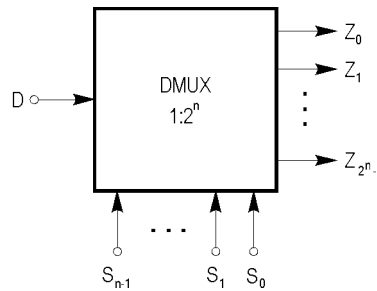

Figura 3.19. Reprezentarea simbolică a unui demultiplexor.

Ieșirea Z_j are ecuația:

$$Z_j = \begin{cases} 0, & j \neq k \\ D, & j = k \end{cases} \tag{3.15}$$

pentru $j = 0, 1, 2^{n-1}$, iar $k = (S_{n-1} \dots S_1 S_0)$ este echivalentul zecimal al numărului binar reprezentat de intrările de selecție.

Considerăm un demultiplexor cu 2 intrări de selecție și 4 ieșiri (Figura 3.20).

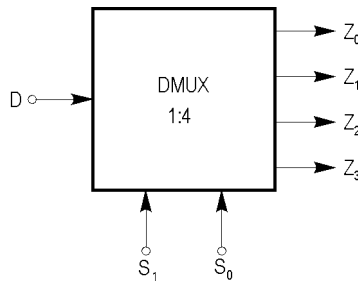

Figura 3.20. Reprezentarea unui demultiplexor 1:4.

Tabelul de adevăr al acestui demultiplexor este prezentat în Tabelul 3.7.

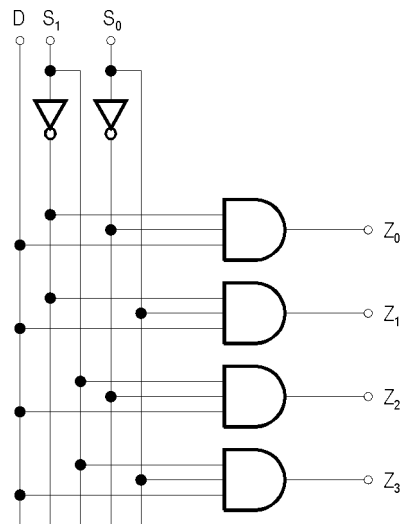
Tabelul 3.7. Tabelul de adevăr al unui demultiplexor 1:4.

S_1S_0	$Z_0Z_1Z_2Z_3$
00	D 0 0 0
01	0 D 0 0
10	0 0 D 0
11	0 0 0 D

Ecuțiile ieșirilor sunt următoarele:

$$\begin{aligned}
 Z_0 &= \overline{S_1} \overline{S_0} \cdot D \\
 Z_1 &= \overline{S_1} S_0 \cdot D \\
 Z_2 &= S_1 \overline{S_0} \cdot D \\
 Z_3 &= S_1 S_0 \cdot D
 \end{aligned}
 \tag{3.16}$$

Schema logică este prezentată în Figura 3.21.

Figura 3.21. Schema logică a unui demultiplexor 1:4.

Un caz particular al demultiplexorului îl constituie decodificatorul, la care intrarea de date lipsește sau este permanent în starea logică 1.

Circuitele demultiplexoare integrate au, în general, intrările și ieșirile active pe nivelul logic 0. Exemple de asemenea circuite sunt următoarele:

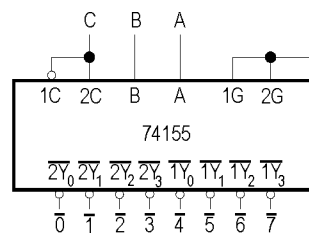
- 74154: DMUX 1:16, cu 4 intrări de selecție;
- 74155: două DMUX 1:4, cu posibilitatea de a se utiliza ca un DMUX 1:8 (cu 3 intrări de selecție).

Fiecare demultiplexor al circuitului 74155 dispune de o poartă la care una din intrări se poate utiliza ca intrare de date, iar a doua ca intrare de validare (strobare). Tabelul 3.8 prezintă tabelul de funcționare pentru un circuit DMUX 1:4 al circuitului 74155.

Tabelul 3.8. Tabelul de funcționare al circuitului 74155.

Selectie	Strobare	Date	Ieșiri
B A	1G	1C	$\overline{1Y_0} \overline{1Y_1} \overline{1Y_2} \overline{1Y_3}$
x x	1	x	1 1 1 1
0 0	0	1	0 1 1 1
0 1	0	1	1 0 1 1
1 0	0	1	1 1 0 1
1 1	0	1	1 1 1 0
x x	x	0	1 1 1 1

Pentru realizarea unui circuit DMUX 1:8, terminalele 1C și 2C se utilizează pentru selecție, iar 1G și 2G pentru strobare sau pentru date (Figura 3.22).

Figura 3.22. Utilizarea circuitului 74155 ca demultiplexor 1:8.

Pentru utilizarea ca decodificator, intrarea de date 1C se conectează la 1 logic. Numărul liniilor de ieșire se poate extinde prin conectarea în cascadă.

Deoarece la ieșirea unui demultiplexor se obțin toți termenii canonici minimali ai variabilelor de selecție multiplicați cu variabilele de intrare, cu ajutorul unui circuit DMUX 1:2ⁿ se poate implementa orice funcție logică de n variabile sub forma canonică disjunctivă. Termenii canonici sunt introduși într-o poartă SAU.

Demultiplexoarele se utilizează pentru transmiterea informației de la intrare la o anumită adresă, de exemplu la înscrierea informației în memorie.

2.6. Memorii ROM

Memoriile ROM (*Read Only Memory*) reprezintă o altă categorie de circuite care se pot utiliza pentru implementarea unui set de funcții logice. Aceste memorii conțin un set de locații utilizate pentru stocarea informației binare. Conținutul acestor locații este fixat în momentul fabricației, aceste memorii fiind programate prin măști. Pe lângă acestea, există și memorii ROM programabile care utilizează fuzibile, numite PROM (*Programmable ROM*). Acestea pot fi înscrise de către utilizator, cu ajutorul unui echipament de programare corespunzător. De asemenea, există memorii PROM care pot fi șterse cu ajutorul razelor ultraviolete, și apoi pot fi reprogramate. Acestea se numesc EPROM (*Erasable Programmable ROM*). În fine, memoriile ROM care utilizează o tehnologie de ștergere prin impulsuri electrice se numesc EEPROM sau E²PROM (*Electrically Erasable Programmable ROM*). Diferitele variante de memorii ROM sunt nevolatile, deci își păstrează conținutul și după întreruperea tensiunii de alimentare.

O memorie ROM are k intrări și n ieșiri. Intrările furnizează adresa pentru memorie, iar ieșirile furnizează conținutul cuvântului selectat de adresa de la intrare. Numărul cuvintelor dintr-o memorie ROM este determinat de faptul că prin k linii de adresă se pot selecta 2^k cuvinte. Memoria ROM nu are date de intrare, deoarece nu este posibilă operația de scriere. Memoriile ROM integrate dispun de una sau mai multe intrări de validare și ieșiri cu trei stări pentru a permite realizarea unor memorii de dimensiuni mai mari.

Considerăm, de exemplu, o memorie ROM de 32×8 , care conține 32 de cuvinte de 8 biți fiecare. Există cinci linii de intrare, care permit specificarea adreselor cuprinse între 0 și 31. Structura internă a acestei memorii este indicată în Figura 3.23. Intrările sunt decodificate în 32 ieșiri distincte cu ajutorul unui decodificator 5:32. Fiecare ieșire a decodicatorului reprezintă o adresă de memorie. Cele 32 de ieșiri sunt conectate prin intermediul unor conexiuni programabile la fiecare din cele opt porți SAU. Fiecare poartă SAU trebuie considerată ca având 32 de intrări. Pentru aceste porți s-au utilizat simboluri simplificate. În locul unor linii de intrare multiple la fiecare din aceste porți, s-a figurat o singură linie. Liniile de intrare sunt figurate perpendicular pe această linie și sunt conectate în mod selectiv la porțile respective. O conexiune este indicată printr-un \times la intersecția a două linii. Fiecare ieșire a decodicatorului este conectată prin intermediul unui fuzibil la una din intrările fiecărei porți SAU. Deoarece fiecare poartă SAU are 32 de conexiuni interne programabile, și deoarece există opt porți SAU, această memorie ROM conține $32 \times 8 = 256$ de conexiuni programabile. În general, o memorie ROM cu capacitatea de $2^k \times n$ are un decodificator intern $k:2^k$ și n porți SAU. Fiecare poartă SAU are 2^k intrări, care sunt conectate prin conexiuni programabile la fiecare din ieșirile decodicatorului.

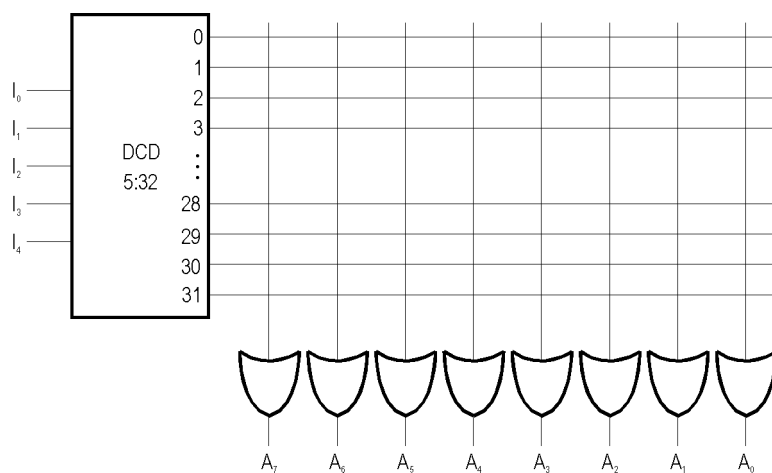

Figura 3.23. Logica internă a unei memorii ROM cu capacitatea de 32×8 .

Conținutul locațiilor unei memorii ROM poate fi specificat printr-o tabelă de adevăr. De exemplu, conținutul unei memorii ROM cu dimensiunea de 32×8 poate fi specificat printr-o tabelă de adevăr similară cu cea din Tabelul 3.9. Fiecare combinație a intrărilor din tabel specifică adresa unui cuvânt de 8 biți, a cărei valoare este indicată în coloanele ieșirilor. Tabelul 3.9 prezintă numai primele patru și ultimele patru cuvinte ale memoriei ROM; tabelul complet trebuie să conțină lista tuturor celor 32 de cuvinte.

Tabelul 3.9. Tabelul de adevăr al unei memorii ROM (parțial).

Intrări					Ieșiri							
I_4	I_3	I_2	I_1	I_0	A_7	A_6	A_5	A_4	A_3	A_2	A_1	A_0
0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	1	0
0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0	1
0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	1	0	1
0	0	0	1	1	1	0	1	1	0	0	1	0
				\vdots								
1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
1	1	1	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0
1	1	1	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0
1	1	1	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1

Programarea memoriei ROM conform tabelului de adevăr de mai sus conduce la configurația din Figura 3.24. Fiecare valoare 0 din tabelul de adevăr specifică un circuit deschis, și fiecare valoare 1 specifică un circuit închis. De exemplu, tabelul specifică un cuvânt cu valoarea 11000101 la adresa 00010. Cei patru biți de 0 din cadrul cuvântului sunt programați prin deschiderea conexiunilor dintre ieșirea 2 a decodificatorului și intrările porților SAU asociate cu ieșirile A_5 , A_4 , A_3 și A_1 . Cei patru biți de 1 din cadrul cuvântului sunt marcați cu un \times în schemă, pentru a indica un circuit închis. Atunci când intrarea memoriei ROM este 00010, ieșirea 2 a decodificatorului va fi la 1 logic, celelalte ieșiri fiind la 0 logic. Semnalul cu nivelul 1 logic de la ieșirea 2 a decodificatorului se propagă prin circuitele închise și porțile SAU la ieșirile A_7 , A_6 , A_2 și A_0 , iar celelalte ieșiri rămân la 0 logic. Rezultatul este că la ieșirile de date se aplică cuvântul cu valoarea 11000101.

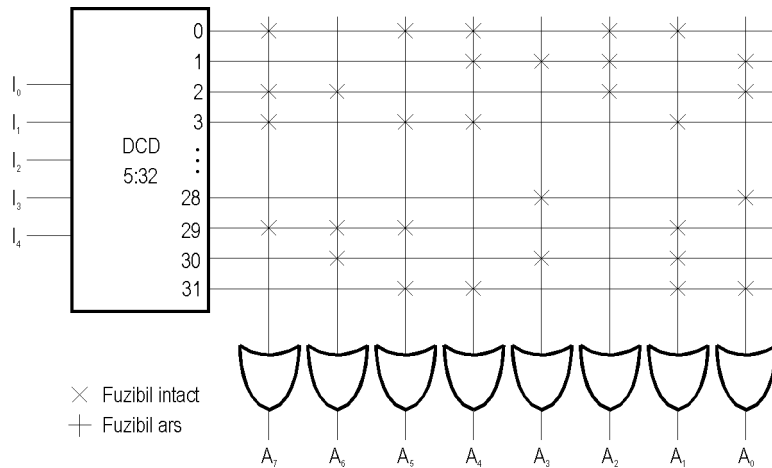

Figura 3.24. Programarea memoriei ROM conform Tabelului 3.9.

După cum s-a arătat anterior, un decodificator generează toți mintermiile variabilelor de intrare. Prin inserarea unor porți SAU pentru însumarea mintermiilor funcțiilor booleene, se poate implementa orice circuit combinațional. O memorie ROM conține atât un decodificator, cât și porți SAU în cadrul aceluiași circuit. Prin închiderea conexiunilor pentru mintermiile incluși în cadrul funcției, ieșirile memoriei ROM pot fi programate pentru a reprezenta funcțiile booleene ale variabilelor de intrare dintr-un circuit combinațional.

Din punctul de vedere al unui circuit care implementează o funcție booleană, fiecare terminal de ieșire al unei memorii ROM este considerat separat ca ieșire a funcției booleene exprimate ca o sumă de mintermi. De exemplu, memoria ROM din Figura 3.24 poate fi considerată ca un circuit combinațional cu opt ieșiri, fiecare fiind o funcție a celor cinci variabile de intrare. Ieșirea A_7 poate fi exprimată ca o sumă a mintermiilor, în felul următor (punctele reprezintă mintermiile de la 4 la 27, care nu apar în figură):

$$A_7(I_4, I_3, I_2, I_1, I_0) = \Sigma(0, 2, 3, \dots, 29)$$

Memoriile ROM sunt utilizate pentru implementarea circuitelor combinaționale complexe direct din tabelul de adevăr. Aceste memorii sunt utile pentru conversia dintr-un cod în altul, pentru generarea operațiilor aritmetice complexe, ca înmulțirea sau împărțirea, și în general, pentru aplicații care necesită un număr moderat de intrări și un număr mare de ieșiri.

În practică, la implementarea unui circuit combinațional printr-o memorie ROM, nu este necesar să se deseneze schema logică sau să se indice conexiunile interne din cadrul memoriei. Trebuie să se specifice doar o anumită memorie ROM prin numărul circuitului și tabelul de adevăr al memoriei. Tabelul de adevăr conține toate informațiile necesare programării memoriei.

De exemplu, se consideră proiectarea unui circuit combinațional care acceptă la intrare un număr de 3 biți și generează la ieșire un număr binar egal cu pătratul numărului de la intrare. Prima etapă pentru proiectarea circuitului este întocmirea tabelului de adevăr. În cele mai multe cazuri,

aceasta este singura operație necesară. În alte cazuri, se poate utiliza un tabel de adevăr parțial pentru memoria ROM ținând cont de anumite proprietăți ale variabilelor de ieșire. Tabelul 3.10 reprezintă tabelul de adevăr pentru circuitul proiectat.

Tabelul 3.10. Tabelul de adevăr pentru circuitul care generează pătratele valorilor de la intrare.

Intrări			Ieșiri						
A_2	A_1	A_0	B_5	B_4	B_3	B_2	B_1	B_0	Zecimal
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	1	0	0	0	0	0	1	1
0	1	0	0	0	0	1	0	0	4
0	1	1	0	0	1	0	0	1	9
1	0	0	0	1	0	0	0	0	16
1	0	1	0	1	1	0	0	1	25
1	1	0	1	0	0	1	0	0	36
1	1	1	1	1	0	0	0	1	49

Pentru circuitul proiectat, sunt necesare trei intrări și șase ieșiri. Se observă că ieșirea B_0 este egală întotdeauna cu intrarea A_0 , astfel încât nu este necesară generarea acestei ieșiri cu ajutorul memoriei ROM. De asemenea, ieșirea B_1 este întotdeauna 0. Astfel, trebuie să se genereze doar patru ieșiri cu memoria ROM. Memoria trebuie să aibă minimum trei intrări și patru ieșiri. Cele trei intrări specifice opt cuvinte, deci dimensiunea minimă a memoriei necesare este de 8×4 . Schema circuitului este prezentată în Figura 3.25.

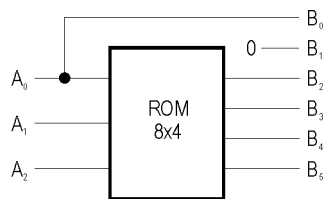

Figura 3.25. Implementarea cu o memorie ROM a circuitului care generează pătratele valorilor de la intrare.

2.7. Rețele logice programabile

O rețea logică programabilă PLA (*Programmable Logic Array*) este similară ca și concept cu o memorie ROM, cu excepția faptului că nu realizează decodificarea completă a variabilelor și nu generează toți mintermii. Decodificatorul este înlocuit cu o rețea de porți ȘI care poate fi programată pentru a genera termenii produs ai variabilelor de intrare. Termenii produs sunt apoi conectați în mod selectiv cu porți SAU pentru a genera suma termenilor produs pentru funcțiile booleene necesare. Structura de bază a unui circuit PLA este prezentată în Figura 3.26.

Un circuit PLA poate implementa în mod direct un set de funcții logice exprimate printr-un tabel de adevăr. Fiecare intrare pentru care valoarea funcției este adevărată necesită un termen produs, și acestuia îi corespunde o linie de porți ȘI din primul etaj al circuitului PLA. Fiecare ieșire corespunde la o linie de porți SAU din al doilea etaj al circuitului. Numărul de porți SAU corespunde cu numărul de intrări din tabela de adevăr pentru care ieșirea este adevărată. Dimensiunea totală a circuitului PLA este egală cu suma dintre dimensiunea rețelei de porți ȘI și dimensiunea rețelei de porți SAU. Din Figura 3.26 se observă că dimensiunea rețelei de porți ȘI este egală cu numărul de intrări multiplicat cu numărul diferiților termeni produs, iar dimensiunea rețelei de porți SAU este egală cu numărul de ieșiri multiplicat cu numărul termenilor produs.

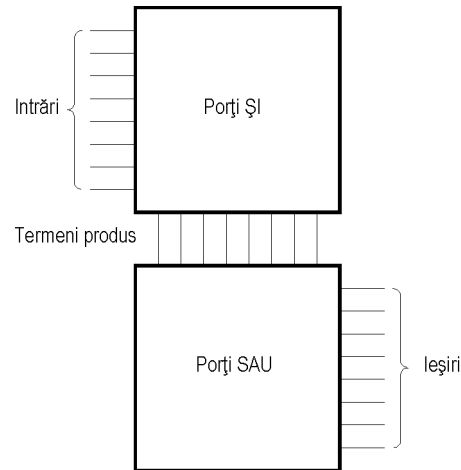

Figura 3.26. Structura generală a unui circuit PLA.

Un circuit PLA are două caracteristici care determină o implementare eficientă a unui set de funcții logice. Prima este că singurele intrări din tabelul de adevăr care necesită porți logice sunt cele cărora le corespunde o valoare adevărată pentru cel puțin o ieșire. A doua este că un anumit termen produs va avea o singură intrare în circuitul PLA, chiar dacă termenul produs este utilizat în mai multe ieșiri.

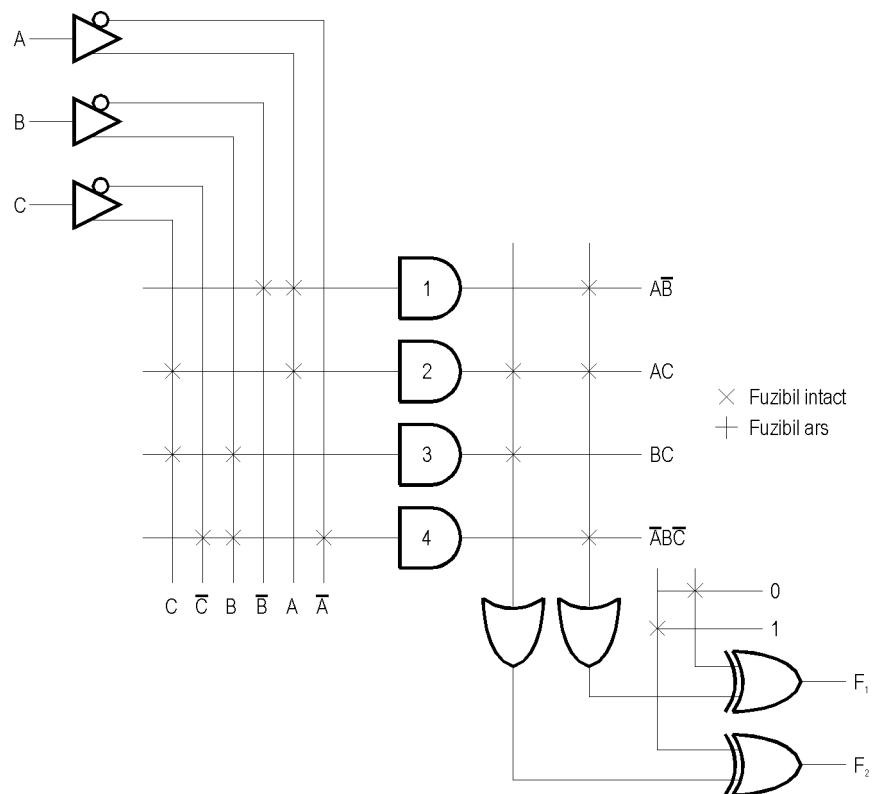

Figura 3.27. Structura internă a unui circuit PLA cu trei intrări, patru termeni produs și două ieșiri.

Considerăm implementarea următoarelor funcții booleene într-un circuit PLA:

$$\begin{aligned} F_1 &= \overline{AB} + AC + \overline{ABC} \\ F_2 &= \overline{AC} + BC \end{aligned} \quad (3.17)$$

Structura internă a circuitului PLA care implementează aceste funcții este prezentată în Figura 3.27. Fiecare intrare trece printr-un buffer și un inversor. Există conexiuni programabile de la fiecare intrare și complementul acesteia la intrările fiecărei porți ȘI, indicate prin intersecțiile dintre liniile verticale și orizontale. Ieșirile porților ȘI au conexiuni programabile la intrările fiecărei porți SAU. Ieșirea fiecărei porți SAU constituie intrare într-o poartă SAU EXCLUSIV, iar cealaltă intrare poate fi programată fie la 1 logic, fie la 0 logic. Ieșirea este inversată dacă această intrare este 1 logic (deoarece $X \oplus 1 = \overline{X}$), și rămâne neschimbată dacă această intrare este 0 logic (deoarece $X \oplus 0 = X$).

Modul de programare a circuitului PLA se poate specifica sub formă tabelară. De exemplu, pentru circuitul din Figura 3.27 programarea este specificată în Tabelul 3.11. Tabelul constă din trei secțiuni. Prima secțiune listează numerele termenilor produs. A doua secțiune specifică conexiunile necesare dintre intrări și porțile ȘI. A treia secțiune specifică conexiunile dintre porțile ȘI și porțile SAU. Fiecare variabilă de ieșire poate fi adevărată (A) sau complementată (C), ceea ce se controlează prin poarta SAU EXCLUSIV. Pentru fiecare termen produs, intrările sunt marcate cu 1, 0 sau -. Dacă o variabilă dintr-un termen produs apare sub formă necomplementată, variabila este marcată cu 1. Dacă o variabilă dintr-un termen produs apare sub formă complementată, ea este marcată cu 0. Dacă variabila lipsește din termenul produs, ea este marcată cu -. Variabilele de ieșire sunt marcate cu 1 pentru termenii produs care sunt incluși în cadrul funcției. O ieșire marcată cu A indică faptul că cealaltă intrare a porții SAU EXCLUSIV corespunzătoare trebuie conectată la 0, iar o ieșire marcată cu C indică o conectare la 1.

Tabelul 3.11. Tabelul de programare pentru circuitul PLA din Figura 3.27.

	Termen produs	Intrări			Ieșiri	
		A	B	C	(A) F ₁	(C) F ₂
\overline{AB}	1	1	0	-	1	-
AC	2	1	-	1	1	1
BC	3	-	1	1	-	1
\overline{ABC}	4	0	1	0	1	-

Dimensiunea unui circuit PLA este specificată prin numărul intrărilor, numărul termenilor produs și numărul ieșirilor. Un circuit PLA tipic are 16 intrări, 48 de termeni produs și 8 ieșiri. Pentru n intrări, k termeni produs și m ieșiri, logica internă a circuitului PLA constă din n buffere-inversoare, k porți ȘI, m porți SAU, și m porți SAU EXCLUSIV. Există $2n \times k$ conexiuni programabile între intrări și porțile ȘI, $k \times m$ conexiuni programabile între porțile ȘI și porțile SAU, și m conexiuni programabile asociate cu porțile SAU EXCLUSIV.

Pentru proiectarea unui sistem digital cu un circuit PLA, nu este necesar să se indice conexiunile interne ale circuitului, ci trebuie să se specifice doar tabela de programare. Ca și în cazul memoriilor ROM, circuitele PLA pot fi programate prin măști sau programate de către utilizator. Circuitele PLA programate de către utilizator se numesc FPLA (*Field Programmable Logic Array*).

La implementarea funcțiilor logice cu ajutorul circuitelor PLA, trebuie să se reducă numărul termenilor produs în scopul reducerii complexității circuitului. Pentru aceasta trebuie simplificate funcțiile booleene astfel încât acestea să aibă un număr minim de termeni. Numărul de literale dintr-un termen este mai puțin important, deoarece toate variabilele de intrare sunt disponibile. Trebuie simplificată atât forma necomplementată, cât și cea complementată a fiecărei funcții pentru a se determina care din acestea se poate exprima cu ajutorul unui număr mai mic de termeni produs și care utilizează termeni produs care sunt utilizați și de alte funcții.

3. Desfășurarea lucrării

3.1. Se va realiza sinteza prin porți logice a unui convertor din codul exces 3 în BCD.

3.2. Se va realiza sinteza prin porți logice a unui convertor din cod binar în codul Gray.

3.3. Se va implementa cu un decodificator și porți externe circuitul combinațional definit prin următoarele funcții booleene:

$$F_1(A, B, C) = \overline{A}\overline{B} + ABC$$

$$F_2(A, B, C) = \overline{A} + C$$

$$F_3(A, B, C) = AB + \overline{A}\overline{B}$$

3.4. Se va realiza un codificator prioritar de 16 biți cu două circuite 74148.

3.5. Se va implementa cu un multiplexor 8:1 următoarea funcție booleană:

$$F(A, B, C, D) = \Sigma(2, 3, 5, 6, 8, 9, 12, 14)$$

3.6. Se va întocmi tabelul de adevăr pentru o memorie ROM cu dimensiunea 8×4 care implementează următoarele funcții booleene:

$$W(A, B, C) = \Sigma(3, 6, 7)$$

$$X(A, B, C) = \Sigma(0, 1, 4, 5, 6)$$

$$Y(A, B, C) = \Sigma(2, 3, 4)$$

$$Z(A, B, C) = \Sigma(2, 3, 4, 7)$$

3.7. Se va întocmi tabelul de programare al unui circuit PLA pentru cele patru funcții booleene de la punctul 3.6. Se va minimiza numărul termenilor produs și se va încerca partajarea acestor termeni între mai multe funcții.

3.8. Se va întocmi tabelul de programare al unui circuit PLA pentru circuitul combinațional care generează pătratul unui număr de 3 biți. Se va minimiza numărul termenilor produs.

3.9. Se vor implementa următoarele funcții booleene cu ajutorul unui circuit PLA:

$$F_1(A, B, C) = \Sigma(0, 1, 2, 4)$$

$$F_2(A, B, C) = \Sigma(0, 5, 6, 7)$$